

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ
ІМЕНІ Б.ХМЕЛЬНИЦЬКОГО**

Кафедра загальнонаукових та інженерних дисциплін інженерно-технічного факультету

**СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
Кін 08.2 «БІОЛОГІЯ СОБАКИ»
(вибіркова освітня компонента/для набору 2021 року)
ОПП «ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ КІНОЛОГІЧНИХ ПІДРОЗДІЛІВ ДПСУ»**

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)
Галузь знань: 25 Воєнні науки, національна безпека, безпека державного кордону
Спеціальність: 252 Безпека державного кордону
Кваліфікація: бакалавр безпеки державного кордону
Професійна кваліфікація: офіцер тактичного рівня Державної прикордонної служби України
Спеціалізація: Організація діяльності кінологічних підрозділів ДПСУ
Форма здобуття освіти: денна

АНОТАЦІЯ КУРСУ

Навчальна дисципліна «Біологія собаки» є вибірковою для вивчення за ОПП «Організація діяльності кінологічних підрозділів ДПСУ». Вивчається протягом 5-го семестру на кафедрі загальнонаукових та інженерних дисциплін.

Мета вивчення навчальної дисципліни - підготовка висококваліфікованих офіцерів тактичного рівня Державної прикордонної служби України, які на основі вивчення явищ, процесів, законів, яким підпорядковані ці явища та процеси, зможуть досліджувати та розв'язувати фахово-орієнтовані задачі.

Завдання навчальної дисципліни - засвоєння провідних ідей, понять і законів природничих та технічних дисциплін, з формуванням загально професійних і спеціальних умінь і навичок у застосуванні цих законів і процесів у сучасній прикордонній службі.

Курсант, який успішно завершив вивчення дисципліни, повинен:

знати: теоретичні основи біології собак, морфологію, фізіологію собак, топографічне розташування внутрішніх органів, вплив нервової системи у формуванні поведінкових реакцій; методи оцінки конституції собаки;

- **вміти:** аналізувати дію і залежність організму від метаболічних процесів, визначати стать, вид, вік собаки, конституційні типи та типи вищої нервової діяльності та обробляти їх результати, розв'язувати фахово-орієнтовані задачі;

- **ознайомитись:** з типами вищої нервової діяльності собак перспективами розвитку спеціальної техніки, можливостями її застосування для виконання фахових завдань.

ВИКЛАДАЧІ:

Кандидат педагогічних наук, доцент Людмила КРАВЧУК, e-mail:kravchuk_lck@ukr.net

ПЕРЕДУМОВИ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.

Основи зоопсихології, етології та вищої нервової діяльності; Основи службової кінології.

МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.

Навчальна лабораторія моделювання природничо-фундаментальних задач (332), комп'ютерний спеціалізований клас (232).

МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.

Клас кафедри кінології (6).

ТРИВАЛІСТЬ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ КУРСУ

Курс	Семестр	Кількість кредитів ЄКТС	Кількість годин															Форми підсумкового контролю				
			Загальна	Усього аудиторних занять	Аудиторна робота									Індивідуальна робота					Самостійна робота	Екзамен	Диференційований залік	Залік
					лекції	групові заняття	практичні заняття	лабораторні заняття	індивідуальні заняття	курсіві роботи (проекти)	контрольні роботи	підсумковий контроль	Усього	реферат	звіт з ІР та СР (конспект)	ІРГР	курсова робота (проект)					
3	5	3	90	40	16		4	14				4	20			20		30		+		
Усього за дисципліну		3	90	40	16		4	14				4	20			20		30		+		

Основні методи навчання: МН1.1; МН1.2; МН1.3; МН1.4; МН2.3; МН3.1; МН3.2.

Основні методи контролю навчальних досягнень: МК1.1; МК1.2; МК1.3; МК2.1; МК2.3; МК2.5; МК2.6; МК2.7; МК4.2

ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ

№ з.п.	Найменування тем	К-сть годин на тему	Номери, вид занять та кількість годин								Місяці	Номери тем, занять та кількість годин	К-сть год
			1	2	3	4	5	6	7	8			
1	Морфологія і фізіологія собаки	12	Л2	Лз2	Пз2						01 02	1/1 Л (2); ½ Лз (2); 1/3 Пз (2) 2/1 Л (4), 2/2 Лз (2);	12
2	Конституція тіла собаки	12	Л4	Лз2									
3	Види нервової діяльності службових собак і їх значення у формуванні поведінкових реакцій	18	Л4	Пз2	Лз2						03	3/1(2)Л; 3/2 (2) Пз; 3/3 (2) Лз	12
Модульний контроль		2	Мк2								04, 05		
4	Порушення умовно-рефлекторної діяльності собак.	14	Л2	Лз2								4/1 Л (2); 4/2 Лз(2)	20
5	Екстер'єр собаки та модельний підхід до його оцінки.	28	Л2	Лз4							09, 10	5/1Л(2); 5/2 Лз (4)	14
	Диференційований залік	4	Дз4								11		28
											12	Дз (4)	4
Всього		90										Всього	90

Умовні позначення: 1. Лекція - Л, 2. Модульний контроль – Мк, 3. Практичне заняття – Пз, 4. Лабораторні заняття – Лз, 5. Диференційований залік – Дз,

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

№ теми	№ зан	Види навчальних занять	Кільк. Годин	Назва теми і навчальні питання заняття	Література
				2 курс	
				4 семестр	
1			12	МОРФОЛОГІЯ І ФІЗІОЛОГІЯ СОБАКИ	
	1	Лекція	4	Походження собак, біологічний і генетичний розвиток і особливості. 1. Походження і розвиток різних видів собак. 2. Морфологія собаки. 3. Особливості фізіології собаки.	[1.10.], с.10-40,
	2	Лабораторне заняття	2	Анатомо-топографічне дослідження внутрішніх органів собаки. 1. Будова та функції організму собаки. 2. Місцезоташування органів по областях тіла. 3. Система довільного руху собаки. Видання завдань із індивідуальної та самостійної роботи	[1.3.], с.7-50
	2	Практичне заняття	2	Місце собаки в зоологічній систематиці. Генеалогічне дерево.	[1.5.], с.50-100, [1.2.],
		Індивідуальна робота	2	Виконання відповідного завдання	[1.9.], [1.10.]
		Самостійна робота	2	Опрацювання спеціальної літератури з питання анатомо-топографічного дослідження внутрішніх органів, морфологічних і фізіологічних особливостей собак, визначення собаки в зоологічній систематиці.	[1.5.], [2.7.], [1.10.]..
			12	КОНСТИТУЦІЯ ТІЛА СОБАКИ	
	1	Лекція	4	Особливості конституції тіла собаки різних видів. 1. Зовнішні ознаки і способи визначення конституції тіла. 2. Анатомо-фізіологічні особливості різних видів собаки. 3. Генотип собаки.	[1.9.], с. 57-90, 185-162. [1.3.], с.192-240.
	2	Лабораторне заняття	2	Дослідження конституції тіла службових собак. 1. Дослідження спадкових ознак. 2. Дослідження набутих ознак.	[1.3.], с. 89-103, [1.5.], с.59-76
2		Індивідуальна робота	2	Виконання відповідного завдання	[1.9.], [2.5.], [1.3.]-[1.7.]

№ теми	№ зан	Види навчальних занять	Кільк. Годин	Назва теми і навчальні питання заняття	Література
		Самостійна робота	4	Вивчити поняття порода, стандарт, статті собак, екстер'єр. Характеристика та стандарти різних порід собак Історія виникнення. Конституційні та екстер'єрні особливості.	[1.3.], [1.5.], [1.3.]-[2.7.]
3			18	ВИДИ НЕРВОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СЛУЖБОВИХ СОБАК І ЇХ ЗНАЧЕННЯ У ФОРМУВАННІ ПОВЕДІНКОВИХ РЕАКЦІЙ	
3	1	Лекція	4	Види нервової діяльності собак. 1. Вплив породи собаки на вид нервової діяльності. 2. Біологічні основи формування поведінки собак. 3. Зоопсихологічні особливості поведінки собак.	[1.9.], с.248-268.
	2	Практичне заняття	2	Методика визначення поведінкових реакцій службових собак.	[1.6.], с.5-23.
	3	Лабораторне заняття	2	Поведінкові портрети різних порід службових собак. 1. Ігрова поведінка собаки. 2. Соціалізація собаки. 3. Соціальна поведінка собаки і людська родина.	[1.5.], с.118-124.
	4	Лабораторне заняття	2	Альфакторна поведінка службових собак. 1. Маркувальна поведінка службових собак. 2. Агресивна поведінка. 3. Спілкування між собою.	[1.9.], с.46-59
	5	Індивідуальна робота	4	Виконання відповідного завдання.	[1.3.], [2.5.], [1.9.]-[2.7.]
		Самостійна робота	4	Основні потреби живих організмів. Чим супроводжуються потреби у собаки. Класифікація нервової системи. Основні функції головного мозку. Провідникова функція головного мозку. Нервові центри в довгастому мозку. Рефлекторна функція середнього мозку. Провідникова функція середнього мозку. Рефлекторна функція кори головного мозку. Призначення кори головного мозку. Соціалізація, соціальна поведінка собаки. Вплив ендокринної системи на поведінку собаки. Спадкові варіанти поведінки та їх роль в процесі соціалізації. Еволюція поведінки собак. Історія одомашнення собаки. Роль собак у сучасному житті людини	[[1.3.], [1.5.], [1.3.]-[1.7.]
4			14	ПОРУШЕННЯ УМОВНО-РЕФЛЕКТОРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СОБАК	

№ теми	№ зан	Види навчальних занять	Кільк. Годин	Назва теми і навчальні питання заняття	Література
4	1	Лекція	2	Особливості поведінки собаки. 1. Аналітична і синтетична діяльність нервової системи. 2. Основні реакції поведінки собаки. 3. Класифікація типів вищої нервової діяльності собак і їх характеристика.	[1.4.] С. 39-47 [1.1.]
	2	Лабораторне заняття	2	Патології соціальної поведінки та агресії 1. Біологічна агресія. 2. Соціальна агресія. 3. Соціальний інфальтилізм.	[1.9.] С. 49-55
	3	Індивідуальна робота	4	Виконання відповідного завдання.	[1.9.] С. 111-127
	4	Самостійна робота	6	Будова та функції м'язів, їх класифікація та топографія. Будова та функції шкіри. Будова волосся та його класифікація. Оцінка морфологічних особливостей травної та дихальної систем собак. Органи імуногенезу та кровотворення. Будова органів лімфатичної системи. Запахова та акустична комунікація. Функції нюхового та зорового аналізаторів.	[1.10.] С. 146-164, [1.2.] С. 161-198
5			28	ЕКСТЕРСР СОБАКИ ТА МОДЕЛЬНИЙ ПІДХІД ДО ЙОГО ОЦІНКИ.	[1.2.] С. 213-224
	1	Лекція	2	Характеристика окремих статей тіла собаки 1. Оцінка рухів собаки. 2. Фенотипова характеристика волосяного покриву собаки 3. Термінологія, яка використовується при описі екстер'єру собаки.	[1.5.] С. 65-72 [2.5.] С. 75-97
	2	Лабораторне заняття	4	Біомеханічна модель собаки. 1. Топографія і біомеханіка м'язів. 2. Оцінка морфологічних особливостей травної та дихальної систем собак. 3. Топографія органів імуногенезу та кровотворення. 4. Топографія запахової комунікації.	[2.2.] С. 235-251
	3	Індивідуальна робота	8	Презентація за темою.	[1.5.] С. 64 –135
	4	Самостійна робота	14	Реакції поведінки собак та їх класифікація. Типи вищої нервової діяльності собак. Порухи умовно-рефлекторної діяльності собак при дресируванні. Рецептори та аналізатори собак. Поняття про рефлекс. Прості і складні безумовні рефлекси. Умовні рефлекси і схема їх утворення. Види умовних рефлексів. Основні задачі та правила організації виставок та виводок собак. Класифікація виставок собак за рангом та породами, які на них експонуються. Реєстрація собак, виставочні класи,	[1.5.] С. 75-164 [1.1.]

№ теми	№ зан	Види навчальних занять	Кільк. Годин	Назва теми і навчальні питання заняття	Література
				порядок призначення експертів, правила проведення експертизи та конкурсів. Правила присудження міжнародних та національних титулів собакам. Загальні вимоги до суддів виставок собак, визначення категорій суддів, права та обов'язки судді, поїздки та страхівка. Особливості експертизи, присвоєння нагород та титулів у монопородних виставках собак	
Контрольна робота			2	Модульний контроль	[1.2.]-[2.5.], [1.6.]
Разом за семестр			90		
Разом за курс			90		

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. Базова література

- 1.1. Акаевский А.И. Анатомия домашних животных. М.: Колос, 1984. 543 с.
- 1.2. Арасланов Ф.С., Алексеев А.А., Шигорин В.И. Дрессировка служебных собак. Алма-Ата: Кайнар, 1987. 301 с.
- 1.3. Бергман Е. Поведение собаки. – М.: Мир, 1986.
- 1.4. Бракин В.Ф., Сидорова М.В. Морфология сельскохозяйственных животных. М.: Агропромиздат, 1991. - 578 с.
- 1.5. Елисеев А.П., Сафонов Н.А., Бойко В.И. Анатомия и физиология с.-х. животных. – М: Агропромиздат, 1991 – 493 с.
- 1.6. Зворыкин Н.А. Повадки животных. – М.-Л.: КОИЗ, 1934.
- 1.7. Зубко В.Н. Основы служебного собаководства. – М.: ДОСААФ, 1975.
- 1.8. Зубко В.Н. и др. Служебное собаководство. – М.: Сельхозгиз, 1936.
- 1.9. Йовичев Н., Старчев К. Удивительное поведение животных. – М.: Лесная пр-ть, 1978. — 180 с.

2. Допоміжна література

- 2.1. Корытин С.А. Поведение и обоняние хищных зверей. – М.: Издво МГУ, 1979. — 203 с.
- 2.2. Мюллер Г. Здоровая собака. – Витебск: Изд-во БГВИ, 1929.
- 2.3. Носков Н.М. Основы этологии. – Горький, 1973.
- 2.4. Панов Е.Н. Поведение животных и этологическая структура популяций. – М.: Наука, 1983. — 423 с.
- 2.5. Полищук Ф.И., Трофименко А.Л. Основы кинологии. Часть 1. – К: 1999 – 372 с

- 2.6. Судаков К.В. Мотивы поведения животных. Серия: Биология. №2. – М.: Знание, 1971. — 47 с.
2.7. Фабри К.Э. Игра у животных. Серия: Биология. № 8 – М.: Знание, 1985. – 64 с.

3. Інформаційні ресурси в інтернеті (інтранеті)

- 3.1. Сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс] – <<https://rada.gov.ua/>>
3.2. Нормативна база ДПСУ [Електронний ресурс] – <<http://10.241.2.180/Npd>>
3.3. Сайт бібліотеки НАДПСУ [Електронний ресурс] – <<http://lib.nadpsu.edu.ua:8080/>>
3.4. Модульне навчальне середовище НАДПСУ [Електронний ресурс] – <<http://10.241.24.9/moodle/>>

ОЦІНЮВАННЯ

Поточне та підсумкове оцінювання здійснюється відповідно до положення <https://nadpsu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/01/polozh-otsinka-2020-12.01.-.pdf>

ПОЛІТИКА КУРСУ («ПРАВИЛА ГРИ»)

Середовище в аудиторії є творчим, відкритим до конструктивної критики.

Загальну оцінку за аудиторну, самостійну (індивідуальну) роботу необхідно вираховувати як середньоарифметичну з поточних оцінок, шляхом ділення суми оцінок (5,4,3,2), на кількість оцінок отриманих протягом модуля (семестру, періоду вивчення дисципліни), яка визначена робочою програмою навчальної дисципліни. Для розрахунку, кількість поточних оцінок повинна бути не менше чотирьох, для заочної форми навчання – не менше двох.

Середньоарифметична оцінка з поточних оцінок складається з оцінок за аудиторну, індивідуальну роботу та проставляється окремою графою в журналі обліку навчальних занять з округленням до 0,01 після останнього заняття з дисципліни, семестру.

До оцінок за аудиторну роботу відносяться оцінки за заняття, під час яких здійснювалось обов'язкове оцінювання та оцінки, одержані на інших заняттях. За матеріалами пропущених занять, під час яких здійснювалось обов'язкове оцінювання, курсант (слухач, студент) зобов'язаний відзвітувати до модульного контролю. За кожне пропущене заняття або відсутність оцінки на занятті, під час якого здійснювалось обов'язкове оцінювання, при обчисленні середньоарифметичної оцінки з поточних оцінок рахується «0» балів.

Індивідуальні завдання оцінюються «зараховано» чи «не зараховано». Виконання звітів про самостійне вивчення визначеного робочою програмою навчальної дисципліни матеріалу оцінюється «зараховано» чи «не зараховано». Робота зараховується, якщо в звіті є основні поняття та положення, структура відповідає змісту матеріалу, сформовано висновки

Сумарна кількість балів за дисципліну є сумою від середньоарифметичної поточної оцінки, помноженої на ваговий коефіцієнт 0,8, та оцінки за семестровий контроль, помноженої на 0,2. У відповідності до набраної сумарної кількості балів, оцінка за дисципліну визначається за національною шкалою, шкалою ЄКТС і 100-бальною шкалою за допомогою «Таблиці відповідності шкал оцінювання» (таблиця 1) та «Шкали переведення національної системи і системи ЄКТС в 100-бальну систему», наведеної в додатку 2 «Положення про систему поточного і підсумкового оцінювання результатів навчання курсантів (слухачів, студентів) Національної академії Державної прикордонної служби України ім. Б. Хмельницького».

Курсант (слухач, студент) допускається до семестрового контролю (семестрового екзамену, диференційованого заліку, заліку), якщо він склав всі модулі, виконав всі види завдань, передбачених робочою програмою навчальної дисципліни. Курсант (слухач, студент), який не склав хоча б одного модуля, курсової роботи (проекту), отримав середньоарифметичну оцінку з поточних оцінок за аудиторну роботу менше 2,0, не відвітував за контрольні, лабораторні роботи, індивідуальну роботу, не допускається до семестрового контролю. У разі коли курсант (слухач, студент) не виконав умови допуску до складання семестрового контролю, то він вважається таким, що не виконав вимоги робочої програми навчальної дисципліни і в відомості обліку успішності екзаменатор проставляє – «не допущений», а в графі «підсумкова оцінка», йому виставляється оцінка «незадовільно» за національною шкалою, 35 балів за 100-бальною шкалою і FX – за шкалою ЄКТС (таблиця).

Курсант (слухач, студент), який отримав середньоарифметичну оцінку з поточних оцінок за аудиторну роботу менше 2,0, не відвітував за контрольні, лабораторні роботи та визначений робочою програмою навчальної дисципліни вид індивідуальної роботи до модульного контролю не допускається. Він вважається таким, що не виконав вимоги робочої програми навчальної дисципліни і йому виставляється оцінка за модуль «незадовільно» за національною шкалою, 35 балів за 100 бальною шкалою і FX за шкалою ЄКТС.

Курсант (слухач, студент) допускається до семестрового контролю (семестрового екзамену, диференційованого заліку, заліку), якщо він склав всі модулі, виконав всі види завдань, передбачених робочою програмою навчальної дисципліни.

Курсанта можна звільнити від складання семестрового контролю, при цьому звільнення здійснюється на підставі вимог «Положення про систему поточного і підсумкового оцінювання результатів навчання курсантів (слухачів, студентів) Національної академії Державної прикордонної служби України ім. Б. Хмельницького».

При розрахунку середньоарифметичної оцінки з поточних оцінок за кожне пропущене заняття, під час якого здійснювалось обов'язкове оцінювання, виставляється «0» балів. Якщо курсант (слухач, студент) за відповіді на семестровому контролі отримує оцінку «незадовільно», засвоєння дисципліни йому не зараховується і у відомості обліку успішності виставляється оцінка «незадовільно» за національною шкалою, 50 балів за 100-бальною шкалою і FX – за шкалою ЄКТС (додаток 1).

Курсант (слухач, студент), що одержав одну або дві незадовільні оцінки за результатами семестрового контролю, без поважних причин не з'явився на семестровий екзамен (диференційований залік, залік) допускається до ліквідації академічної заборгованості після завершення екзаменаційної сесії. Не пізніше наступного дня, після завершення екзаменаційної сесії, начальник навчального відділу відпрацьовує графік ліквідації академічної заборгованості і представляє на затвердження заступнику ректора академії (проректору) з навчальної роботи. При відпрацюванні графіку ліквідації академічної заборгованості для підготовки до складання диференційованого заліку, заліку курсанту (слухачу, студенту) виділяється один день на підготовку і один день на здачу, до складання семестрового екзамену виділяється три дні на підготовку і один день на здачу. Повторне складання одного й того ж семестрового екзамену (диференційованого заліку, заліку) допускається не більше двох разів з кожної дисципліни: перший раз викладачу за рішенням начальника кафедри; другий раз – комісії, яка створюється рішенням заступника ректора академії (проректором) з навчальної роботи.

У разі отримання курсантом (слухачем, студентом) незадовільної оцінки під час другого повторного складання семестрового екзамену (диференційованого заліку, заліку) комісії або отримання більше двох незадовільних оцінок під час екзаменаційної сесії, питання про їх подальше навчання розглядається на засіданні Вченої ради факультету та академії.

Семестровий контроль оцінюється за національною шкалою, 100-бальною шкалою та шкалою ЄКТС відповідно до «Шкали переведення національної системи і системи ЄКТС в 100-бальну систему» наведеної в «Таблиці відповідності шкал оцінювання»

Таблиця відповідності шкал оцінювання

Сума кількості балів	Бал за 100-бальною шкалою	Національна шкала	Оцінка ЄКТС
5,00-4,51	100-90	5	A
4,50-4,01	89-82	4	B
4,00-3,51	81-75	4	C
3,50-3,01	74-67	3	D
3,00-2,6	66-60	3	E
2,59-2,00	59-35	2	FX
1,99-0,00	34-1	2	F

Дотримання академічної доброчесності

Під час навчання учасники освітнього процесу зобов'язані дотримуватися академічної доброчесності: етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень.

Дотримання академічної доброчесності науково-педагогічним складом передбачає:

- посилення на джерела інформації у разі використання ідей, тверджень, відомостей;
- дотримання норм законодавства про авторське право;
- надання достовірної інформації про результати досліджень та власну педагогічну (науково-педагогічну, творчу) діяльність;
- контроль за дотриманням академічної доброчесності здобувачами освіти.

Дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти передбачає:

- самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливим освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їх індивідуальних потреб і можливостей);
- посилення на джерела інформації у разі використання ідей, тверджень, відомостей;
- дотримання норм законодавства про авторське право;
- надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності.

За порушення академічної доброчесності учасники освітнього процесу закладу вищої освіти можуть бути притягнені до такої академічної відповідальності.

Нормативно-правове забезпечення: <https://nadpsu.edu.ua/osvita/normatyvno-pravove-zabezpechennia/>.

Додаток А
Методи навчання та методи контролю навчальних досягнень

Шифр	Метод навчання
1. Традиційні методи навчання	
МН 1.1	Усне викладення навчального матеріалу (розповідь, пояснення, лекція)
МН 1.2	Обговорення матеріалу, що вивчається (бесіда, дискусія, брифінг, диспут)
МН 1.3	Наочні методи (ілюстрація, демонстрація)
МН 1.4	Практичні методи (лабораторна робота, практична робота, пробні вправи, творчі вправи, усні вправи, практичні вправи, графічні вправи, технічні вправи)
МН 1.5	Методи самостійного та індивідуального навчання (рецептивний, репродуктивний, евристичний, дослідницький)
2. Активні методи навчання	
МН 2.1	Ігрові (професійні ігри, професійний тренінг)
МН 2.2	Неігрові (аналіз конкретної ситуації, круглий стіл, навчання через науково-дослідну роботу)
МН 2.3	Неімітаційні (групова дискусія, індивідуальні практикуми, метод ХОБО», активні види лекційних і семінарських занять)
3. Інтерактивні методи навчання	
МН 3.1	Інтерактивні методи в малих групах
МН 3.2	Інтерактивні методи в великих групах
МН 3.3	Інтерактивні методи під час самостійної роботи

Шифр	Метод контролю навчальних досягнень
1. Попередній контроль	
МК 1.1	Вибірковий усний
МК 1.2	Фронтальний письмовий
МК 1.3	Фронтальний тестовий
МК 1.4	Фронтальний проблемний
МК 1.5	Виконання нормативу
МК 1.6	Виконання вправи
2. Поточний контроль	
МК 2.1	Вибірковий усний
МК 2.2	Колоквіум
МК 2.3	Контрольна робота
МК 2.4	Тестування
МК 2.5	Захист звіту з лабораторної роботи
МК 2.6	Захист звіту з практичної роботи
МК 2.7	Індивідуальна розрахункова робота
МК 2.8	Реферат
МК 2.9	Виконання нормативу
МК 2.10	Виконання вправи
3. Рубіжний контроль	
МК 3.1	Фронтальний письмовий
МК 3.2	Фронтальний тестовий
МК 3.3	Фронтальний проблемний
МК 3.4	Виконання нормативу
МК 3.5	Виконання вправи
4. Підсумковий контроль	
МК 4.1	Усний
МК 4.2	Письмовий
МК 4.3	Тестовий
МК 4.4	Проблемний
МК 4.5	Практичний